

Aile Hekimliği pratiği için genogramlama Genogram for Family Medicine practice

Orhan Polat Örs¹, Kurtuluş Öngel²

¹ Arş.Gör.Dr., Tepecik Eğitim Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği Kliniği, İzmir, Türkiye

² Doç.Dr., Tepecik Eğitim Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği Kliniği, İzmir, Türkiye

Özet

Aile üyeleri arasındaki karşılıklı ilişkiye odaklı aile sistemleri yönelimi 1950’li yıllardan beri uygulanmaktadır. Aile birim ve sistem olarak kendini oluşturan parçaların özelliklerin toplamından daha fazlasına sahiptir. Aile genogramları adı verilen aileye ait birçok bilginin sadece bir sayfada ifade edildiği, ailenin herediter geçmişi ve aile üyeleri için taşınan riskin hem tıbbi hem sosyal etkilerinin birlikte değerlendirildiği pratik uygulamalardır. Genogram, bir bireyin aile kökenlerine ilişkin bilgilerin görsel sunumudur. Başka bir tanımla, geometrik şekiller, çizgi ve kelimeler kullanılarak tasvir edilen bir ağacının görsel şeklidir. Soy ağaçları en az kuşağı içine alırlar ve aile üyeleri arasındaki ilişkileri içerirler.

Anahtar kelimeler: birey, genogram, kuşak

Summary

The family systems based on mutual relationship between family members is executed since 50ies. The family has more than the sum of the properties of the individual parts and systemic parts that are composing itself. The family genograms, are practical appliances which evaluate the pharmaceutical effects and social effects of the carried out risk for the family members and the hereditical history of the family which includes so many information about the family in just one page. Genogram, is the visual presentation of individual’s family heritage. In another definition, the visual shape of a tree in which the geometrical shapes, lines and words are used. Family trees include at least one generation and they investigate the relationship between the family members.

Key words: individual, genogram, generation

Kabul tarihi: 30 Ocak 2012

Giriş

Hastalık, yeti yitimi ve ölüm her birey ve ailenin karşılaşılabileceği evrensel yaşantılardır. Bu tür durumlarla karşı karşıya kalan bireylere yaklaşımda tüm aileye yönelik destek ve müdahaleler planlamasının daha iyi sonuç vereceğinin düşünülmesi üzerine aileye yönelik yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (1).

Aile üyeleri arasındaki karşılıklı ilişkiye odaklı aile sistemleri yönelimi 1950’li yılların başından beri özellikle psikiyatri olmak üzere birçok klinik alanda uygulanmaya başlamıştır. Aile birim ve sistem olarak kendini oluşturan parçaların özelliklerin toplamından daha fazlasına sahiptir. İşte bu andan itibaren Aile genogramları adı verilen aileye ait birçok bilginin sadece bir sayfa da ifade edildiği doktorun kullandığı klinik bir araç olarak ortaya çıkan bir materyal oluşturulmuştur. Ailenin herediter geçmişi ve aile üyeleri için taşınan risk diğer büyük medikal, sosyal etkileri ile birlikte bu tek sayfada değerlendirilir.

Aile pedigrisi, soy ağacı veya geneolojik kart olarak da tanımlanabilir (1,2). Aile hikayesinin toplanması esnasında hastalık riskine dikkat edilmesi gerekmektedir. Birinci basamakta çalışan hekimler sıklıkla ciddi hastalıkların (kardiyovasküler, diyabet, hipertansiyon, kanser, lipid bozuklukları) psikososyal problemler ile kombine olduğu durumları tedavi etmek zorunda kalırlar. Aile genogramı; hastanın ailesinin, tıbbi ve sosyal hikayesinin, var olan problemlerin gerektirdiği çabuk bir resmin elde edilmesinde bize önemli bir fırsat sunmaktadır. Aile genogramı bir ailenin X-ray’i olarak düşünülebilir (3,4). Genogram, bir bireyin aile kökenlerine ilişkin bilgilerin görsel sunumudur. Başka bir tanımla, geometrik şekiller, çizgi ve kelimeler kullanılarak tasvir edilen bir ağacının görsel şeklidir. Soy ağaçları en az kuşağı içine alırlar ve aile üyeleri arasındaki ilişkileri içerirler. Somut bilgiye çok kısa sürede ulaşılır, hazırlanmaları esnasında bireyler arasında karşılıklı güven ve hoşgörüyü arttırabilir (5).

Genogram ailelerin taşıdığı genetik sorunun durumunu gösterir, aynı zamanda da sadece hasta üzerine odaklanmak yerine hastalıktan psikososyal olarak etkilenen herkesi içeren bir model oluşturulmuş olur. Böylece sadece biyolojik ölçütlere dayanan hastalık sınıflandırması yerine biyolojik ve psikososyal yönleri birleştiren bir sınıflandırmayla kronik, herediter rahatsızlıklarla aile arasındaki ilişkinin aydınlatılması amaçlanmıştır (4,5,6).

Genogram; aile hekimleri tarafından sağaltıma operasyonel olarak yaklaşabilmek amacıyla, aile merkezli ve biopsikososyal yaklaşımla oluşturulmuş klinik bir araçtır. Aile bireyleri, kuşaklar arasındaki ve aile içinden ya da dışından önemli şahıslar arasındaki duygusal bağlantılara özellikle vurgu yapar. Genogramın yapılması 3 aktiviteyi içerir: 1. Aile yapısının görsel haritasını oluşturmak, 2. Demografik, kritik olaylar ve önemli sorunlar ile ilgili bilgilerin kayıt edilmesi, 3. Aile bireyleri arasındaki duygusal bağları ve resmi olmayan rollerin gösterilmesidir. Bu şekilde hastalık, birey ve ailenin yaşam döngüsü anlaşılabilir olur (6).

Üç kuşak soyağacı nadir görülen tek gen ya da kromozom hastalıklarının tanısının konulmasında ve risk değerlendirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bununla birlikte sık rastlanılan hastalıklarda da hayli yüksek oranda değerlendirme amacıyla kullanılmaktadır. Çoğu hastalık çevresel ve genlerdeki çoğul varyasyonların kombinasyonundan kaynaklanır(7).

Aile hikayesi standart bir anket uygulanarak elde edilebilir. Baylor Sağlık Geçmiş Sorgulama Anketi'nde olduğu gibi kayıtlar tutularak kalıcı bilgiler elde edilebilir. Ailenin geçmişi ile ilgili yapılan objektif bir araştırma ile ailenin şuan ki ve gelecekteki sağlık problemlerine yönelik tedavide yardımcı olabilmesi mümkün ol

maktadır. Daha önceki aile üyelerindeki görülme sıklığı not edilerek herhangi bir bireydeki duyarlılığın derecesi belirlenebilir (2). Hekimlerin bu uygulamayı yapmasındaki en büyük zorluk, çok miktarda zamana ihtiyaç duyulmasıdır. Genogramda kullanılan tekniklerin ve sembollerin hekimlerin kolayca kullanabileceği ve anlayabileceği basitlikte olması gerekir. Kullanılacak semboller özenle seçilmeli ve spesifik problemleri göstermelidir.

Aile genogramının amacı aile geçmişinin ve potansiyel sağlık sorunlarının gerçekçi bir şekilde gözden geçirilebilmesini sağlamaktır. Standart bir aile genogram kartı her iki eşin ailelerinin üç ya da daha fazla kuşağındaki tüm aile bireylerini içermektedir. Kuşaklar romen rakamı ile belirtilir. Her kuşaktaki ilk doğan bireyler solda en uzak taraftadır. Daha sonra doğanlarda sırasıyla ilkinin sağına yazılır.

Kaynaklar

1. Tüzer V. Kronik hastalıklar ve yeti yitiminde sistemik aile yaklaşımı. Klinik Psikiyatri 2001; 4:193-201.
2. Rakel RE. Principles of Family Medicine. Philadelphia, WB Saunders Company, 1977.
3. Poot F, Antoine E, Gravelier M, Hirtt J, Alfani S, Forchetti G, et al. A case-control study on family dysfunction in patients with alopecia areata, psoriasis and atopic dermatitis. Acta Derm Venerol 2011; 91(4):415-421.
4. Waters I, Watson W, Wetzel W. Genograms, Practical tools for family physicians. Can Fam Physician 1994; 40:282-287.
5. Işık E. Soy Ağacı Tekniğinin Aile ve Kariyer Psikolojik Danışmanlığında Kullanılması. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 2008; 23: 87-97.
6. McIlvain H, Crabtree B, Medder J, Stange KC, Miller WL. Using practice genograms to understand and describe practice configurations. Fam Med 1998; 30(7):490-6.
7. Wattendorf DJ, Hadley DW. Family history: three-generation pedigree. Am Fam Physician 2005; 72(3):441-8.

İletişim:

Arş.Gör. Dr. Orhan Polat ÖRS
Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Aile Hekimliği Kliniği İzmir/Türkiye
tel: +90.505.7573146
mail: polators@hotmail.com